

Тиждень двадцять восьмий

Сміємося на здоров'я

Цього тижня ти дізнаєшся:

- Чому в різних мовах сміх звучить по-різному?
- Чи є художній твір, більший за повість?
- Які члени речення є головними, а які другорядними?
- Для чого укладають угоду?
- Чи можуть молодші давати поради старшим?

Досліджуймо

1.

Чи можна стверджувати, що зображені на світлинах люди відчують позитивні емоції? Чому? Напиши назви емоцій, які «прочитуються» на обличчях людей. Використай слова, подані в довідці.

			
1. _____ _____	2. _____ _____	3. _____ _____	4. _____ _____
			
5. _____ _____	6. _____ _____	7. _____ _____	8. _____ _____

Довідка

Задоволення, радість, захват, замилювання, самовдоволення, упевненість, повага, довіра, симпатія, ніжність, любов, вдячність.

Пишімо

2.

Запиши значення фразеологізмів. За потреби скористайся тлумачним або фразеологічним словником.

Сміятися в душі _____

Сміх крізь сльози _____

Курям на сміх _____

Читаймо

3.

Прочитай твір Павла Глазового та скажи, у чому полягають особливості жанру гуморески в порівнянні з байкою. Свою гіпотезу перевір, прочитавши визначення цього жанру на с. 48.

С. 48 Гумореска - невеликий твір з жартівливим сюжетом.

Сміх і сльози

Причепились до студента
Лихо та біда:
Неборак англійську мову
Втрете вже склада.
Треться, мнеться, посміхнеться
Не допоможе ж плач.
— І чого б я посміхався? —
Злиться викладач. —
Ви, до речі, хоч це слово
Скажете мені?
Як «сміятись» по-англійськи?
Знаєте чи ні?
А студент повісив носа,
Важко так зітха:
— Як сміятись по-англійськи?
Так же: ха-ха-ха!

Досліджуймо

4.

А. Знайди в тексті фразеологізм. Підкресли в переліку негативних емоцій ті, які відповідають стану персонажу гуморески Павла Глазового.

Невдоволення, туга, сум, нудьга, розпач, засмучення, тривога, переляк, страх, жах, жаль, журба, розчарування, безнадійність, образа, гнів, презирство, обурення, ворожість, заздрість, ненависть, злість, ревності, розгубленість.

Б. Розглянь малюнок. Чи можеш ти пояснити, чому в різних мовах сміх звучить по-різному.

Пишімо

5.

Пригадай різні ситуації спілкування, коли хтось зі співрозмовників сміявся. Напиши коротку розповідь про одну з таких ситуацій. У довідці подані деякі прикметники, які характеризують сміх. Використай у своїй розповіді відповідні з них. Скористайся короткими питаннями-підказками.

Довідка: підбадьорюючий, нахабний, боязкий, дружній, ворожий, лагідний, торжествуючий, сором'язливий, веселий, сумний, знущальний.

Хто? Де? Коли? Що? Чому? Як?

Послухай розповіді однокласників та однокласниць і скажи, чи погоджуєшся ти з твердженням, що сміх може супроводжувати і позитивні емоції, і негативні.

Досліджуймо

6.

А. Переглянь трейлер до художнього фільму «Тім Тайлер, або Проданий сміх» <https://www.youtube.com/watch?v=4CW3Vd2Qm9Q>

Цей фільм – казка? Чому?

Цей фільм для дітей чи для дорослих?

Чиє питання записане в титрах: «На що ти здатен, щоб усі твої бажання здійснювалися?» Кому воно адресоване?

❖ За бажанням запропонуй дорослим художній фільм «Тім Тайлер, або Проданий сміх» для спільного перегляду.

Б. Прочитай вступ до твору німецького письменника Крюса Джеймса «Тім Тайлер, або Проданий сміх» за яким знято художній фільм, і скажи, чи задумував письменник свій твір як казку.

ВІД АВТОРА

Описану тут історію розповів мені один чоловік років п'ятдесяти, що приїхав до Лейпціга, як і я, наглядати, як друкується одна книжка. (Коли не помиляюся, то була книжка про ляльок та ляльковий театр.) Найцікавіше в тому чоловікові було те, що він, хоч уже й немолодий, умів сміятися так приємно та весело, мов десятирічний хлопчак.

Хто він був, я можу тільки здогадуватись. Невідомо також, коли діялась ця історія, та й ще дещо в ній неясне. (Правда, де з чого видно, що головні події відбувались десь близько 1930 року.)

Треба ще згадати, що писано цю оповідь у перервах між роботою, на зворотному боці великих відбракованих друкарських аркушів. Ось чому книжка й поділена на аркуші, хоч по суті це звичайнісінькі розділи.

Ще хочеться попередити, що вам не багато доведеться сміятися над цією книжкою, хоч мовиться в ній про сміх. Однак зважте й на те, що цей шлях крізь темряву все ж веде, хоч і манівцями, до світла.

Читаймо

7. Прочитай уривок з роману Крюса Джеймса «Тім Тайлер, або Проданий сміх», щоб дізнатися, як Тім сприйняв пропозицію продати свій сміх.

Роман — великий за обсягом і складний за будовою художній твір, у якому розвивається кілька сюжетних ліній, пов'язаних з долею головних персонажів.

Тім щодуху подався до іподрому. Та хоч як він поспішав, а проте встиг дорогою вм'яти марципан, тільки тричі ляпнувши начинкою, щоправда, один раз на сині святкові штанці.

Картатий незнайомець уже стояв біля брами. Хоч перші перегони давно почались, він не виявляв ані найменшої нетерплячки чи досади. Навпаки, сьогодні він був сама приязнь та ласкавість. Відразу потяг Тіма до садочка при кав'ярні й замовив йому лимонаду та ще один марципан. Самі марципани та й марципани! Цілу неділю. А картатий пан із якнайсерйознішим обличчям витинав такі жарти, що Тім аж качався зо сміху.

"А він таки непоганий дядько, — думав хлопець. — Тепер я розумію, чому тато його вподобав".

До того ж незнайомец тепер дививсь на нього лагідними, привітними карими очима. Якби Тім був спостережливіший, він мусив би помітити, що досі цей пан мав холодні водяво-блакитні очі, наче риб'ячі. Але Тім іще не був дуже спостережливий. То лиш пізніше життя навчило його все помічати.

Нарешті картатий пан заговорив про свою справу.

– Любий мій Тіме, – сказав він, – я дам тобі стільки грошей, скільки ти захочеш. Я тільки не можу викласти їх тобі готівкою на стіл. Але я можу наділити тебе здатністю вигравати будь-який заклад. Будь-який, розумієш? Тім кивнув головою трохи розгублено. Однак слухав дуже уважно.

– Звісно, цю здатність я дам тобі не задарма. Така здатність, сам розумієш, має велику ціну!

Тім знову кивнув головою. Тоді стривожено спитав:

– А що ж ви за неї хочете?

Хвилинку незнайомец замислено дивився на Тіма, певне, вагаючись.

– Що... я... за... неї... хо-чу, пи-та-єш? – промовив він нарешті, розтягуючи слова, мов гумку-жуйку. Та потім вони посипались йому з рота так швидко, що годі було й добрати:

– Я хочу, щоб ти віддав мені за неї свій сміх!

– Оце й усе? – спитав Тім сміючись. Але в ту мить він помітив, як чудно, майже сумно дивляться на нього карі незнайомцеві очі, й Тімов сміх урвався навіть без звичайного "ік!" на кінці.

– Ну, то як? – спитав картатий. – Згода?

Тім опустил погляд і побачив перед собою марципани на блюдечку. Йому згадалася пані Бебер, борг, що він обіцяв заплатити, тоді спало на думку, скільки всякої всячини можна купити, маючи багато грошей. І він сказав:

– Коли це насправді, то я згоден.

– От і добре. В такому разі треба підписати угоду, – Картатий пан витяг із кишені якийсь папір, розгорнув його й поклав на столі перед Тімом. – Прочитай уважно!

(Далі буде.)

Переклад українською Юрія Лісняка

Пишімо

8.

Уяви, що на місці хлопчика – Тіма Талера – перебуваєш ти. Щойно тобі зробили пропозицію продати свій сміх. Спробуй, використовуючи опорні речення, висловити своє ставлення до ситуації.

Незвичайна угода

Дивний пан запропонував мені _____

_____ ?

Ця пропозиція здається мені дуже _____

але _____,

Цікаво, що про це скаже _____

_____, коли _____ ?

Потрібно порадитись з _____,

адже _____

А взагалі - _____

Досліджуймо

9.

А. Визнач у реченнях підмет та присудок. Випиши з кожного речення всі словосполучення.

Тім що духу подавсь до іподрому.

_____

_____

Тіме, я дам тобі великі гроші!

Яке слово в другому реченні граматично не зв'язане з жодним зі слів?

Слова, які в реченні граматично зв'язані між собою, називають **членами речення**. Слова, які граматично не зв'язані з іншими словами, не є членами речення. Службові частини мови, звертання та вигуки не є членами речення.

Б. Укажи цифрами послідовність визначення членів речення.

Як визначити члени речення

- Визначити слова, які граматично залежать від присудка або підмета.
- Визначити присудок і підмет.
- Визначити залежні слова від слів, що граматично залежать від присудка або підмета.

Пишімо

10.

Визнач у реченнях підмет та присудок. Випиши з кожного речення всі словосполучення.

Картатий незнайомець уже стояв біля брами.

Тім знову кивнув головою.

Члени речення, які складають граматичну основу речення (підмет та присудок), **називають головними членами речення**. Усі інші члени речення називають **другорядними членами речення**.

Творімо

11.

Знайди в тексті слова автора щодо реплік Тіма та незнайомця. Що тобі стало відомо від автора твору «Тім Тайлер, або Проданий сміх» про емоції, поведінку та особливості мовлення (швидко, повільно, голосно, тихо тощо) персонажів під час їхнього розмови? Заповни таблицю.

Репліка	Емоції, почуття	Поведінка, особливості мовлення
– Любий мій Тіме, я дам тобі стільки грошей, скільки ти захочеш. Я тільки не можу викласти їх тобі готівкою на стіл. Але я можу наділити тебе здатністю вигравати будь-який заклад. Будь-який, розумієш? Звісно, цю здатність я дам тобі не задарма. Така здатність, сам розумієш, має велику ціну!		
– А що ж ви за неї хочете?		
– Що... я... за... неї... хо-чу, пи-та-єш? Я хочу, щоб ти віддав мені за неї свій сміх!		
– Оце й усе?		
– Ну, то як? Згода?		
– Коли це насправді, то я згоден.		
– От і добре. В такому разі треба підписати угоду. Прочитай уважно!		

Розіграй з однокласниками й однокласницями цю ситуацію спілкування, а потім на основі гри заповни порожні комірки в таблиці.

12. Прочитай продовження твору Крюса Джеймса «Тім Тайлер, або Проданий сміх» і з'ясуй, які були умови в угоді між Тімом і незнайомцем.

Тім почав читати:

"1. Цю угоду укладено між паном Т. Трочем з одного боку й паном Тімом Талером з другого боку " __ " _____ 19__ року в місті... й підписано в двох однакових примірниках обома сторонами".

– Якими це сторонами? – спитав Тім.

– Це так в угодах називаються особи, що ті угоди між собою укладають.

– А... – І Тім почав читати далі:

"2. Пан Тім Талер згідно з цією угодою передає панові Т. Трочеві свій сміх у цілковите й необмежене розпорядження".

Прочитавши вдруге слова "пан Тім Талер", хлопець здався собі майже дорослим. Він ладен був підписати угоду задля самих цих трьох слів. Він і гадки не мав, як має змінити все його життя оцей коротенький другий пункт угоди.

Далі в ній стояло:

"3. На оплату вищезазначеного сміху пан Т. Троч зобов'язується дбати про те, щоб пан Тім Талер вигравав будь-який заклад чи то заставу. Цей пункт чинний без жодного обмеження".

Тімове серце забилося дужче. Він читав далі:

"4. Обидві сторони зобов'язуються тримати цю угоду в цілковитій таємниці".

Тім кивнув головою, не підводячи очей.

"5. У тому разі, коли одна зі сторін повідомить про цю угоду якусь третю особу чи осіб і таким чином порушить установлене пунктом 4 зобов'язання, друга сторона залишає за собою здатність відповідно: а) сміятися або ж б) вигравати заклади, тим часом як винна сторона цю здатність а) сміятися або ж б) вигравати заклади втрачає цілковито".

– Оцього я не втямлю, – промовив Тім, наморщивши лоба.

Пан Т. Троч пояснив йому:

– Розумієш, Тіме, коли ти порушиш обіцянку мовчати й розкажеш кому-небудь про цю угоду, то вже не можеш вигравати заклади, але й сміху свого назад не одержиш. Коли ж про неї пробалакаюсь я, то ти одержиш свій сміх назад, проте виграватимеш заклади й далі.

– Тепер зрозумів, – відказав Тім. – Це означає: мовчи, то будеш багатий, тільки не сміятимешся. А пробалакаєшся – будеш бідний і однаково не сміятимешся.

– Атож. Ну, читай далі.

І Тім прочитав далі:

"6. У тому випадку, коли пан Тім Талер програє який-небудь заклад, пан Т. Троч зобов'язується повернути панові Тімові Талерові його сміх. Однак у такому разі пан Тім Талер надалі втратить здатність вигравати заклади".

– Це означає... - хотів був пояснити пан Троч. Але Тім уже зрозумів усе сам:

– Знаю, знаю! Коли я програю який-небудь заклад, то дістану свій сміх назад, але закладів більше не виграватиму. – І швидко перебіг очима останній пункт:

"7. Ця угода набуває чинності з того моменту, коли обидві сторони поставлять свої підписи під обома її примірниками.

Місто... " "... 19.. року"

Панів Тронів підпис уже стояв ліворуч. Подумавши трохи, Тім вирішив, що угода цілком законна. Він вийняв із кишені недогризок олівця й хотів був підписати, та пан Троч зупинив його.

– Це треба підписувати чорнилом, – і він подав Тімові свою авторучку.

На вигляд та ручка була з чистого золота, а на дотик якась химерно теплувата, наче наповнена теплою водою. Та хлопець не помітив ні золота, ні тієї теплоти. Він уже думав тільки про своє багатство, а тому не вагаючись підписав обидва папери. Чорнило в ручці виявилось червоне.

Тільки-но Тім підписав угоду, як пан Троч вельми приємно засміявся й сказав: "Щиро дякую". Тім відказав: "Будь ласка!" - і теж спробував засміятись, але не спромігся навіть усміхнутися. Губи його мимохіть стислися, й рот зробився тоненькою рисою.

Пан Троч узяв один примірник угоди, згорнув його й сховав у внутрішню кишеню піджака. А другий простяг Тімові зі словами:

– Сховай як слід! Коли через твоє недбальство ця угода попадеться комусь на очі, це означатиме, що ти не дотримав таємниці. І з того може вийти велика біда для тебе!

Тім кивнув головою, також згорнув свій примірник і заховав у кашкет, під надпороту з одного боку підшивку.

Потім картатий пан поклав перед ним на столі дві монети по п'ять марок і сказав:

– Оце буде підвалина твого багатства!

І знову засміявся Тімовим сміхом. Але враз чогось дуже заквапився, покликав офіціантку, заплатив, підвівся, кинув: "Ну, щастя тобі, хлопче", – і пішов.

(Далі буде.)

Переклад українською Юрія Лісняка

Пишімо

13.

Сформулюй одним реченням і запиши, яка інформація була подана в кожному пункті угоди.

Угода

1. _____
2. _____
3. _____

4. _____
5. _____
6. _____
7. _____

Дискутуймо

14.

Чи вбачав Тім небезпеку в укладанні угоди? Чому? Що про це свідчить?
 Чи доводилось тобі коли-небудь укласти угоду?

Для чого укладають угоду?

Що ти вважаєш своєю унікальністю? Чи є щось у світі, на що ти можеш обміняти свою унікальність?

Пишімо

15.

Випиши з тексту угоди виділені дієслова. Утвори від них форми теперішнього, минулого й майбутнього часу в однині і множині. Рід у минулому часі можеш обирати за бажанням.

Зразок: думати

Одн.: думала, думає, думатиме;

Мн.: думали, думають, думатимуть.

Читаймо

16.

Прочитай продовження твору Крюса Джеймса «Тім Тайлер, або Проданий сміх», щоб дізнатися, які неприємності сталися в житті Тома відразу після підписання угоди.

Тімові довелось поспішати на іподром, бо от-от мали вже початися останні перегони. Він підбіг до каси, взяв квитка й не довго думаючи поставив гроші на кобилу Мавріцію-другу. Коли угода, що лежить у нього в кашкеті, дійсна, то ця кобила має виграти перегони.

І Мавріція-друга виграла.

Тім, що цього разу поставив десять марок, одержав кілька сотень. Озираючись, чи ніхто не дивиться, він сховав гроші в ліву внутрішню кишеню курточки й швиденько подався з іподрому.

ДОПИТ УВЕЧЕРІ

Аж вийшовши за браму, Тім знов обережно помацав кишеню, де лежали виграні гроші. Цупкий папір залопотів, і в Тіма шалено закалатало серце. Він, Тім Талер, – багата людина! Він може поставити надгробок татові. Він може заплатити борг пані Бебер. Він може щось купити мачусі й Ервінові, а собі, коли схоче, придбає самокат. На гумових шинах, із сиреною!

Щоб досхочу натішитися своїм щастям, Тім пішов додому пішки. Він радо купив би дорогою що-небудь для мачухи, але всі крамниці стояли зачинені – неділя.

Свій виграш у кишені Тім міцно стискав рукою.

Дорогою йому стрілося троє його однокласників. Постояли, поговорили, тоді один спитав:

– Що там у тебе в кишені, Тіме? Жаба?

– Ні, паровоз! – відказав Тім і хотів був усміхнутися, та знову губи його стислися в тоненьку рисочку.

Але хлопці того не помітили. Вони засміялися на ту відповідь і один вигукнув:

– Ану, покажи твого паровоза!

– Може, поїдемо на ньому в Гонолулу! - озвався другий.

Але Тім ще дужче стис гроші в жмені й відповів:

– Мені треба додому. Бувайте!

Та не так легко було від хлопців відкараскатись. Вони почекали, поки Тім трохи відійде, а тоді тихенько наздогнали його, підкралися ззаду, несподівано висмикнули йому руку з кишені – і самі сторопіли: в повітрі замелькали й посипались додолу гроші. Великі банкноти – по двадцять, по п'ятдесят, навіть по сто марок!

Хлопці здивувались – вони ж бо знали, що Тім живе в так званому бідняцькому передмісті.

– Звідки в тебе стільки грошей? – спитав один.

– Украв у директора гідроелектростанції, – відповів Тім і хотів засміятись, хоч і був сердитий на хлопців. Але сміху в нього не вийшло, натомість він так зухвало оскірівся, що хлопці аж полякались. Вони справді повірили в те, що сказав Тім, і враз кинулись навікача. Відбігши вже далеченько, хлопці загукали: "Тім Талер украв гроші! Тім Талер злодій!"

Тім чув те. Він зажурено позбирав гроші й зашпачував кишеню. Тоді пішов до річечки, що текла через їхнє Місто, сів там на лавочку й задививсь на качачу родину, що гуляла попід берегом.

Лиш як почало смеркати, Тім почавалав додому. Звернувши до свого завулка, він побачив, що біля дверей їхнього дому стоїть мачуха з кількома сусідками. Вони про щось гомоніли. Та ледве вгледівши хлопця, сусідки, сипнули врозтіч, мов кури, й позникали в своїх помешканнях. Однак двері скрізь лишилися прочинені, і як Тім ішов завулком, у кожному вікні відхилялась завіска.

А мачуха стояла біля напіввідчинених дверей із такою міною, немов чекала кінця світу. З її обличчя, білого як крейда, стримів просто на Тіма гострий червоний ніс. Тільки-но хлопець підійшов, вона мовчки ляснула його по щоці, по другій і потягла в дім.

– Де гроші? – вереснула вона в сінях.

– Гроші? – перепитав сторопілий Тім.

Ізнову ляснули два ляпаси: Тімові аж у голові загуло й на очах виступили сльози.

– Давай сюди гроші, поганцю, злодюго! Гайда в кухню!

І мачуха поволокла хлопця за собою. А йому й досі невтямки було, що ж сталося. Проте він витяг гроші з кишені й поклав на кухонний стіл.

Переклад українською Юрія Лісняка

Дискутуймо

17.

Обговори з однокласниками й однокласницями, які емоції відчував Тім з моменту виграшу до розмови з мачухою. Для пошуку аргументів перечитай уривок ще раз. Випиши на берегах сторінки слова, які підтверджують твою думку.

Пишімо

18.

Як варто було вчинити мачусі, підозрюючи пасинка в крадіжці? Напиши 4 поради дорослим, перші три з яких мають починатися словом «НІКОЛИ», а остання - «ЗАВЖДИ».

Ніколи не _____

Ніколи не _____

Ніколи не _____

Завжди _____

Пригадаймо

1. Чи однаково звучить сміх різними мовами? Чому?
2. Як назвати художній твір, більший за повість?
3. Чим відрізняються головні члени речення від другорядних?
4. У яких випадках потрібно укласти угоду?
5. Що корисного можуть молодші порадити старшим?

Виготовлення цього тижневого кейсу стало можливим завдяки фінансовій підтримці Агентства США з міжнародного розвитку (USAID), що була надана через проект «Медійна програма в Україні», який виконується міжнародною організацією Internews. Ця програма зміцнює українські медіа та розширює доступ до якісної інформації. Зміст матеріалів є виключно відповідальністю громадської організації «Академія української преси» та не обов'язково відображає точку зору USAID, уряду США та Internews.